

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра клінічної психології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «Психологічні дослідження психосоціальних
чинників інтернет залежності у підлітків»

«Psychological studies of psychosocial factors of Internet addiction in
adolescents.»

Виконала: студентка заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Цуркан Віолетта Олегівна

Керівник канд.істор.наук,доцент Піщевська Е.В.

Рецензент д. політ. наук, Дунаєва Л.М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 5 від 22.11.2018 р.

і.о. Завідувач кафедри

_____ Піщевська Е.В.

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № від 12.12.2018 р.

Оцінка _____/____

_____/_____

(за національною шкалою/шкалою ECTS/
бали)

Голова ЕК

_____ Якупов В. А.

(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	6
1.1 Зони психологічних наслідків інформатизації	7
1.2 Локальні і глобальні перетворення	8
1.3 Психологічні механізми впливу інформатизації	11
1.4 Амбівалентність психологічних наслідків інформатизації	15
РОЗДІЛ 2. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ІНТЕРНЕТУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ, МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ, ПРАКТИКА	22
2.1 Історія питання	22
2.2 Дослідження Інтернет-залежності	24
2.3 Альтернативні точки зору на феномени залежності від інтернету	24
2.4 Поняття і критерії Інтернет- залежності	26
2.5 Причини і наслідки Інтернет- залежності	29
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ	31
3.1. Організація дослідження	31
3.2. Методи та методика дослідження	32
3.3. Метод математико- статистичних даних	40
3.4. Аналіз результатів дослідження та їх обговорення	40
ВИСНОВКИ	49
ВИСНОВОК	51

	3
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Комп'ютерні мережі, як вид телекомунікації - принципово новий пласт соціальної реальності. Найбільш широке поширення, в наш час, отримала комп'ютерна мережа Інтернет, також відома під назвою "Всесвітня павутина". Більше не потрібно ходити в кінотеатр, на концерт улюбленої групи, засиджуватися в бібліотеці, обтяжувати себе походами по магазинах, всю необхідну Вам інформацію Ви можете отримати, не відходячи від екрану монітора. З'явився новий вид психічного розладу - Інтернет - залежність (адикція).

Проблема Інтернет-адикції є однією з важливих проблем в психології. Дану тематику вивчало багато авторів, а саме: Кімберлі Янг, Жічкіна А.Е., Шевченко І.О., Орзак М., Лоскутова В.А., Нестеров В., Войскунский А.Е., Бурова В.А. та ін. Кожен автор підніс в дану тему свої теоретичні та практичні спостереження.

Кімберлі Янг описує симптоми, можливі причини Інтернет-адикції. Також створює тестовий матеріал на Інтернет-адикції. Кімберлі Янг також стверджувала, що Інтернет-адикція може поєднуватися з психопатологією. Орзак М. вивчив як психологічні, так і фізичні симптоми Інтернет - залежності. Айвен Голдберг ввів поняття Інтернет-адикція в 1996 році. Також даний автор розробив свою класифікацію симптомів Інтернет-адикції.

З широким спектром причин Інтернет - залежності можна ознайомитися в роботах Буровий В.А. Дану тему вивчає багато авторів, так як тема є новою і досить значною.

Формування комп'ютерної залежності часто пов'язано з особливостями виховання і відносини в родині. Страждаючі комп'ютерною залежністю часто відчують почуття самотності, брак уваги і взаєморозуміння з боку оточуючих, близьких людей. Також часто проявляється депресивний компонент.

У даній роботі вивчається проблема інтернет-залежності у підлітків, так як цей вік найбільш схильний до різних відхилень у поведінці. Актуальність дослідження психологічних наслідків Інтернет-залежності в підлітковому віці визначається, по-перше, постійним збільшенням числа підлітків і юнаків - користувачів Інтернету; по-друге, тим, що надмірна пристрасть до інтернету руйнівню діє на дитину, викликає негативний вплив на психіку; по-третє, недоліком досліджень в цій області в силу відносної новизни феномена Інтернет-залежності. Ситуація з використанням комп'ютерів постійно змінюється і в зв'язку з цим прояви залежності і механізми її виникнення також піддаються змінам.

Як і раніше мало робіт присвячено причин і особистісних особливостей, які сприяють виникненню Інтернет-залежності у підлітка. І це ще одна причина, по якій психологічне вивчення негативного боку опосередкованої Інтернетом діяльності є актуальною і перспективною галуззю в дослідницькій діяльності.

Мета дослідження: Вивчити психологічні (особистісні, психо-соціальні) чинники Інтернет-залежності у підлітків

У зв'язку з цим можна поставити такі завдання:

1. З'ясувати ступінь розробленості проблеми в літературі.
2. Теоретично дослідити психологічні чинники Інтернет-залежності.
3. Виявити психологічні особливості підлітків, схильних до Інтернет-залежності.
4. Обсудити особистісні та психо-соціальні фактори Інтернет-залежності у підлітків з урахуванням акцентуації, тривожності і самотності.

об'єкт: Прояви Інтернет-залежності в підлітковому віці.

предмет: Психологічні особливості підлітків, схильних до Інтернет-залежності.

гіпотеза дослідження Інтернет-залежність є одним з окремих випадків залежної поведінки, і виникає як наслідок певної особистісної схильності і

залежить від психо-соціальних чинників, як властивих індивідууму, так і обумовлених середовищем.

Методи дослідження:

1. Вивчення літератури з теми дослідження.
2. Теоретичний аналіз психологічних досліджень, проведених з даної проблеми.
3. Психодіагностические методи (тестування).
4. Методи математико-статистичної обробки даних.

Теоретичні положення нашого дослідження базуються на уявленнях Голдберга А., Войскунского А.Е., Жічкіна А.Е., Єгорова О.Ю., Короленко Ц.П., Янг К. та інших фахівців, про такі наслідки застосування комп'ютерних технологій, як Інтернет залежність. Як джерела були також використані електронні сайти і засоби масової інформації, присвячені даній проблемі.

Наукова новизна дослідження визначається недостатньою розробленістю в соціально-психологічній літературі даної проблеми.

Практична значимість. Результати дослідження можуть бути корисні шкільним психологам в рамках психологічного консультування користувачів мережі Інтернет, роботи з батьками і для профілактики Інтернет-залежності в підлітковому віці.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Автор висловлює вдячність адміністрації лицею № 53 за надану можливість в дослідженні Інтернет-залежності.

Робота апробована на 74-й звітній студентській науковій конференції.

ВИСНОВКИ

1. Проведення нами дослідження підтвердили гіпотезу, з якої ми виступали на самому початку. Дійсно, ті підлітки, у яких є прояви Інтернет-залежності, відрізняються певними особистісними і психосоціальними характеристиками.
2. В даній вибірці виявилось, що серед тих підлітків, які вже мають прояви Інтернет-залежності, більше виражені нестійкість, астено-невротизм, інтровертированність, циклоїдний, відчуття суб'єктивного самотності, особистісна тривожність, збудливість і сенситивність. У той же час, у них менше виражені гипертимність, лабільність, демонстративність і ситуативна тривожність.
3. Також в даній вибірці виявилися відмінності між хлопчиками і дівчатками. Дівчата виявилися більш лабільні, сенситивним, інтровертированному, нестійкі. У них вище показники особистісної тривожності і відчуття суб'єктивного самотності. У той же час, в вираженості інтернет-залежності відмінностей між хлопчиками і дівчатками не виявлено.
4. Применення кореляційного аналізу дозволило нам встановити, що Інтернет-залежність найсильніше корелює з такими властивостями особистості як нестійкість, астено-невротичні прояви, циклоїдний і інтровертированність. Крім того знайдена значна кореляційний взаємозв'язок між проявами Інтернет-залежності і суб'єктивним відчуттям самотності, що вже описано в літературі багато разів і підтверджено нами.
5. Факторний аналіз дозволяє виявити, по крайній мере, три глобальних фактора. Перший, найбільш сильний, що дає приблизно половину всієї

варіативності вибірки, можна характеризувати як «акцентована тривожність». Сучасні підлітки, судячи з усього, в більшості своїй акцентувані особистості і ці акцентуації є одним з елементів залежності. Другий фактор ми умовно позначили як «истероидность», а третій - «чутливість».

6.Проведення нами дослідження свідчить про досить високу поширеність прояви Інтернет-залежності серед сучасних підлітків, оскільки аналіз, проведений в випадково обраної школі говорить про те, що 26,1% підлітків вже мають прояви Інтернет- залежності за шкалою Кулакова.

7. Дана обставина є важливим моментом, що змушує задуматися як шкільно-педагогічний колектив, так і батьків. З огляду на сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій, необхідно вести постійну роз'яснювальну роботу з батьками, щодо того як їм будувати виховання своїх дітей з тим, щоб, безумовно необхідні для розвитку інформаційні технології не ставали фактором погіршення психічного здоров'я дітей та підлітків.

ВИСНОВОК

У своїй дипломній роботі я спробувала розкрити поняття Інтернет - залежності, дати їй психологічну характеристику, розглянути причини цього явища і перевірити існування Інтернет - залежності у випадковій вибірці підлітків. Гіпотеза виявилася вірна: у підлітків існує Інтернет-залежність, її поширеність - приблизно 26%, тобто четверта частина всіх підлітків. При цьому істотних відмінностей між хлопчиками та дівчатками за цим показником немає. У той же час, важливо підкреслити, що в даному випадку йдеться про інтернет-залежності не як про клінічному діагнозі, а як про набраної суми балів за певним тестом на інтернет-залежність.

В ході роботи я зіткнулася з фактом, що свідчить про те, що синдром Інтернет-залежності мало описаний у вітчизняній науковій літературі. В основному дослідження з даного питання ведуться за кордоном. Таким чином, вивчення проблеми «комп'ютер-психіка» поки що не закінчено, і нам належить дізнатися багато невідомого сьогодні про «підводні течії» Інтернету в річці нашого життя.

Закінчуючи свою роботу, я вважаю важливим підкреслити наступне:

1. Комп'ютерні технології надають глибоке вплив на психіку і свідомість людини.
2. Я вважаю, що говорити про «загальне» синдромі Інтернет - залежності однозначно не можна. Не всі користувачі Інтернету «поглинаються» віртуальної реальністю і набувають психічну залежність.

3. На мій погляд, негативний вплив Інтернету перебуває в певній залежності від особистості користувача.
4. Найчастіше Інтернет-залежність - це наслідок гіперкомпенсації внутрішньоособистісних проблем людини. Мені здається, що в таких випадках Інтернет на якійсь стадії частково допомагає людині, проте в більш віддаленій перспективі сам може стати джерелом проблем особистості, в чому і полягає його небезпека.
5. Виховання комп'ютерної культури, самовиховання користувачів - ось основне протиотруту Інтернет - залежності. Величезна роль в цьому належить сім'ї та школі.
6. Кажуть, що Інтернет - благо «нового покоління», я згодна з цим і сподіваюся, що нове покоління дійсно скористається Інтернетом під благо. Це, однак, не виключає наявності проблем у частині нового покоління, що, очевидно, буде предметом роботи психологів, а також можливо і психіатрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арестова О.Н., Бабанин Л.Н., Войскуновский А.Е. Мотивация пользователей Интернета. Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А.Е. Войскунского (Москва: Можайск-Терра, 2000, 431 с.)
2. Бабаева Ю.Д., Войскунский А.Е., Кобелев В.В., Тихомиров О.К. Диалог с ЭВМ: психологические аспекты // Вопросы психологии. 1983. N 2.
3. Беляева А.В., Вереникина И.М., Узикханова Б.Н. Психологические особенности включения детей в коммуникационную среду // Психол. журнал. 1994. Т.14. N 4.
4. Бодалев А.А., Криволап Л.И. О некоторых особенностях формирования у подростков симпатии к другим лицам // Общение как предмет теоретических и прикладных исследований: Тезисы Всесоюзного симпозиума. Л.: 1973.
5. Вейценбаум Дж. Возможности вычислительных машин и человеческий разум // От суждений к вычислениям. М.: 1982.
6. Вересаева О. "Психология и интернет на пороге XXI века". Психологическая газета №12, 1996, стр.4-6.
7. Верч Дж. Голоса разума. М.: 1996.
8. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. М.: Изд-во МГУ, 1990.

9. Войскуновский А.Е. Интернет - новая область исследований в психологической науке. Статья из: Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. Выпуск 1. - М.: Смысл, 2002, с.82-101.
10. Войскунский А.Е. Информатика и развитие человеческого общения // Социальные проблемы информатизации общества. М.: 1988. С.29-38.
11. Войскунский А.Е. Актуальные проблемы зависимости от интернета // Психологический журнал. 2004. Т.25. № 1. С.90-100.
12. Войскунский А.Е. *Психологические исследования феномена Интернет-аддикции* // Тезисы докладов 2-й Российской конференции по экологической психологии. М.: Экопсицентр РОСС. 2000. С.251-253.
13. Войскунский А.Е. *Феномен зависимости от Интернета* // Гуманитарные исследования в Интернете / Под ред. А.Е. Войскунского. М, 2000. С 100-131.
14. Гокунь А.А. Применение систем обработки текста для обучения письменной речи // Вопросы психологии. 1988. N 3.
15. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания. М.: 1996.
16. Доронина О.В. Страх перед компьютером: природа, профилактика, преодоление // Вопросы психологии. 1993. N 1.
17. Егоров А.Ю. Нехимические (поведенческие) аддикции // Аддиктология.
18. Егоров А.Ю. Нехимические зависимости. - СПб.: Речь, 2007. - 190 с.
19. Зинченко В.П., Моргунов Е.Б. Человек развивающийся // Очерки российской психологии. М.: 1994.
20. Интеллект человека и программы ЭВМ / Под ред. О.К. Тихомирова. М.: 1979.
21. Короленко Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития. // Обозр. психиат. и мед. психол., 1991/1.
22. Кучеренко В.В., Петренко В.Ф., Госохин А.В. *Измененные состояния сознания: психологический анализ* // Вопросы психологии. 1998. № 3. С 70-78.

- 23.Ляудис В.Я., Негурэ И.П. Психологические основы формирования письменной речи у младших школьников. Кишинев: Штиинца, 1983.
- 24.Макалатия А.Г. Особенности внимания в состоянии поглощенности деятельностью // Психология сегодня. М.: 1996 С.113-114.
- 25.Марков Дж., Хефнер К. Хакеры. Киев: 1996.
- 26.Носов Н.А. Психологические виртуальные реальности. М.: 1994.
- 27.Пейперт С. Переворот в сознании: дети, компьютеры и плодотворные идеи. М.: 1989
- 28.Познание и общение / Под ред. Б.Ф.Ломова, А.В. Беляевой, М.Коула. М.: 1988.
- 29.Психологические проблемы автоматизации научно-исследовательских работ / Под ред. О.К. Тихомирова, М.Г., Ярошевского. М.: 1987
- 30.Психология. 1989. N 3.
- 31.Соловьева О.В. Обратная связь в межличностном общении. М.: Изд-во МГУ, 1992
- 32.Социально-исторический подход в психологии обучения / Под ред. М. Коула. М.: 1989.
- 33.Тихомиров О.К., Бабаева Ю.Д., Войскунский А.Е. Общение, опосредствованное компьютером // Вестник МГУ. Сер.
- 34.Фомичева Ю.В., Шмелев А.Г., Бурмистров И.В. Психологические корреляты увлеченности компьютерными играми // Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. 1991. N 3.
- 35.Цуркан В. О. Психологічні дослідження психосоціальних чинників інтернет-залежності у підлітків. Матеріали до 74-й звітної студентської наукової конференції / Ред.колегія:Л.М.Дунаева,Л.С.Смокова.- Одеса:"ОНУ імені І.І. Мечнікова",2018.
- 36.Чудова И.В. Особенности образа "Я" "Жителя Интернета" // Психологический журнал. 2002. Т.22. № 1. С.113-117.
- 37.Шкуратова И.П. Когнитивный стиль и общение. Ростов-на-Дону:1994.

38. Янг К. Диагноз - Интернет-зависимость // Мир Интернет. 2000. №2. С.24-29
39. Brod C. Technostress. The human cost of the computer revolution. Addison-Wesley, 1984.
40. Griffiths M. Internet addiction: Fact or fiction? // Psychologist. 1999. V.12. N.5. P.246-250.
41. Heimann M. On the affect of multimedia computer programs: Gains made by children with autism in reading, motivation and communication skills. IV European Congress of Psychology, Abstracts. Ellinika Grammata, Greece, 1995, p. 180.
42. <http://www.psy.msu.ru>
43. Nass C.I., Lombard M., Henriksen L., Steuer J. Anthropocentrism and computers // Behaviour and Information Technology, vol. 14, N 4, 1995, p. 229-238.
44. North M., North S., Coble J. Virtual reality therapy. An innovative paradigm. Colorado Springs, CO: IPI Press, 1996.
45. Subbotsky E. Foundation of the mind. Children's understanding of reality. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1993.
46. Turkle Sh. The second self. Computers and the human spirit. New York: Simon and Shuster, 1984.